

MLADI PLAMEN

LETO V.

JULIJ 1933

ŠT. 7

Delo za list

Mladinski list ni mrtva stvar. Mladinski list je sila, ki veže stotine ljudi, jim daje smer, jim daje gotovo življenjsko polnost. Krog lista so simpatije, je debata, je premišljevanje, je dopisovanje, je navdušenje, je agitacija. Krog lista je pokret, je delo. Uspeh se kaže v številu čitateljev, v številu naročnikov, v številu poverjenikov in v številu sotrudnikov. Delokrog lista ni nič manj plodno, nič manj mnogovrstno kakor delo v kaki organizaciji.

Kakor vedno, se moramo tudi pri »Mladem plamenu« postaviti na edino pravilno stališče. »Mladi plamen« je vaš, list mladih delavcev in delavk, vajencev in vajenk, študentov! Vaš je list! Vaša dolžnost je, da ga držite, da dopisujete, da zanj agitirate. Od spodaj navzgor gre vsaka organizacija.

In »Mladi plamen« je za vas. Kako odločno brani delavske interese, kako se bori proti krivim ideologijam. To, kar vas teži, to »Mladi plamen« obravnava. »Mladi plamen« vam govori z jasno besedo, kolikor je to le mogoče. K požrtvovalnosti vas vodi, k samoodpovedi radi boljše bodočnosti proletariata. Vse skupaj nas preveva misel, da bo bolje. Treba je delati!

Zgrnimo se krog lista. Moramo se izpopolniti ideološko. Treba je debatirati, čitati, učiti se, misliti. Iz prepričanja izhajajo žrtve, ki so: poročanje, agitiranje, dopisovanje, poverjenišтво.

Veliki uspehi izhajajo iz drobnega dela od človeka do človeka, od kraja do kraja.

Na delo za delavski mladinski list!

Kmetska mladina

Kapitalistični sistem čimdalje bolj gospodarsko zasužnjuje kmetstvo in s tem ga postopoma izenačuje z industrijskim proletariatom. Razumljivo je torej, da se mlajši kmetski mladinski pokreti na eni strani čimdaljebolj radikalizirajo, na drugi strani pa se približujejo delavstvu ter postajajo s tem kmetsko delavski pokreti. Proletarska gibanja, ki niso sindikalistična, pa so itak delavsko-kmečka.

Z gospodarsko krizo kmetstva nastaja tudi preorientacija v socialističnem smislu. Mišljenje kmetske mladine se približuje mišljenju delavske mladine, posebno v okoliših mest in industrij ter v pasivnih, malokmečkih krajih.

Mi zastopamo delavsko-kmečki mladinski pokret. Rešitev sedanje krize kapitalističnega sistema je v hkratni izpolnitvi kmečkih in delavskih zahtev. Izvršitev teh zahtev pa je mogoča le v tesni delovni povezanosti kmečke in delavske mladine.

Delovna mladina na razpotju

Nikoli se ni še toliko razpravljalo o mladini kakor danes. Zlasti pogosto se obravnava »prelom med staro in novo generacijo«, redkokdaj pa imamo priliko čitati kaj o vzrokih tega »izjemnega« stanja, saj mora to »nesoglasje med starimi in mladimi« imeti vendar neki vzrok, kakor ga ima vsak pojav. Še bolj značilno za te razprave pa je, da govore o mladini sploh in nikoli o delavski ali o meščanski mladini, akoravno se položaj in življenje mladega vajenca, ki tlačani svojemu mojstru popolnoma brezplačno po 10 do 14 in še več ur na dan, bistveno razlikuje od položaja gosposkih otrok, ki imajo priliko, da posejajo šole in univerze brez vseh večjih skrbi. Delovna mladina je po svojem številu mnogo močnejša, po svojem položaju pa neprimerno na slabšem od ostalih plasti današnje mladine, pa jo skoro vsi, ki »kritično« in »znanstveno« obravnavajo pojav nove generacije, mečejo v isti koš z meščansko in malomeščansko mladino.

Delovna mladina v socialnem in družabnem pogledu nima z meščansko mladino nič skupnega. Delovna mladina je del delavskega razreda in so radi tega njeni odnošaji napram meščanski mladini, ki je del meščanskega (buržuaznega) razreda, prav isti kakor odnošaji delavskega razreda napram meščanskemu.

Vajenec ali mlad delavec, ki že v svojih ranih letih občuti svoj težki položaj v meščanski družbi in ki ga v delavnici, se ni skregal s svojim očetom, ki je tudi delavec in ki je tekom let prehodil isto pot, ki čaka njegovega otroka. Suženj kapitalista in dodatek stroja je bil oče in to je tudi sin. Prav tako je pri kmetu na vasi. Med starejšo in mlajšo generacijo delavskega razreda ne obstoja nikakšen prelom ali nesoglasje. Radi svoje nerazvitosti in nezašitenosti, radi svoje cenene delovne sile je delavska mladina še bolj izkoriščana kakor odrasli delavci. Za isto delo prejema manjšo plačo ali sploh nič. Zato je v delavski mladini razvit čut solidarnosti in naklonjenosti do tistih, ki preživljajo enako usodo, ne glede na starost, versko ali nacionalno pripadnost.

Zato moramo vsem tistim, ki danes pisunijo o »prelomu med dvema generacijama« povedati, da takšen prelom vsaj v vrstah delovnega ljudstva ne obstoji. Ne obstoji v delavskih predmestjih, niti v kočah kmetijskih vasi.

Kaj pa je potem s to stvarjo? Iz vseh teh meglenih razprav, ki rabijo najrazličnejše fraze, mlademu delavcu res ni mogoče, da bi si ustvaril pravo sliko. Saj to je tudi namen teh razprav in člankov. Namestu da bi mladini pokazali resničnost kolikor mogoče jasno in doumljivo, jo zavijajo v vabljuje koprene in jo pretvarjajo. Pri tem pa ni brezpomembno, da take članke prinaša meščanski tisk, ki nima nobenega interesa na tem, da bi delovna mladina spoznala svoj resnični položaj in odnošaje napram ostalim razredom današnje družbe.

Splošna gospodarska kriza je najhujše zadela delovno ljudstvo, med tem pa delavsko mladino. Ko dijak, sin siromašnih delavskih ali kmetijskih staršev izstopi iz šole, katero je bil dovršil, se zastoni ozira po službi. Prav tako je s tistim, ki sploh ni imel možnosti posejanja srednje ali strokovne šole. Če noče ostati na cesti, vstopi kot vajenec v kakšno večjo ali manjšo delavnico, k čemur ga žene upanje, da bo po končani učni dobi vendar našel kakšen zaslužek. Po večini pa se takšna upanja izkažejo kot prazne nade, kajti manjši obrtnik, ki vodi težak boj z industrijo in veleindustrijo, ne more plačevati pomočnikov in zato skuša spraviti v svoj obrat čim več vajencev, ki mu delajo zastoni.

Radi agrarne krize se je skrajno poslabšal tudi položaj kmetijske mladine. Cene agrarnih proizvodov so padle tako nizko, da sta se manjši in srednji kmet znašla v naravnost obupnem položaju, zlasti še, ker ne moreta konkurirati z veleposestniki, ki svoja polja obdelujejo s stroji in ki radi tega rabijo manj človeške delovne sile, radi česar lahko svoje proizvode prodajajo po nižjih cenah. Majhna kmetija ne more več preživljati številne družine in zato otroci iz takih družin beže v mesta, v kar so pač primorani. Nič čudnega torej, če je današnja delovna mladina, pred katero visi črna in negotova bodočnost in ki prinaša neizmerno gorje, nezadovoljna s svojim položajem. To je dejstvo, katerega ni mogoče prikriti niti izbrisati.

Jasno je, da tega položaja mladine niso zakrivali naši »lahkomiselni« očetje, marveč da je ta položaj posledica celotnega kapitalističnega gospodarskega in družabnega reda, ki dopušča izkoriščanje in zatiranje enega razreda po drugem. Kriv je gospodarski sistem, v katerem se produkcija dobrin, katerih naravni namen je zadostitev ljudskih potreb, ne ravna po teh potrebah, marveč po čim večjem profitu v žep kapitalistov, kar ima za posledico anarhijo v produkciji, nadprodukcijo in krizo — s tem pa brezposelnost in težki položaj mladine. Ni naš namen, da bi tukaj raziskovali, kako je

prišlo do krize, da bi se spuščali v kompliciran mehanizem kapitalističnega gospodarstva — kar bi zavzelo tudi preveč prostora. Naš namen je ta, da trditvi o nesoglasju med generacijami postavimo protitrditve o nesoglasju med razredi ter izrabljenih razredov in njihovih mladlin napram temu gospodarskemu in družabnemu redu.

Med temi razredi delavska in kmečka mladina nosi najtežja bremena, zato je ravno ta mladina najbolj nezadovoljna in zato je tudi prvo, kar je potrebno, to, da spozna prave vzroke svojega trpljenja.

V času gospodarske krize in socialne bede je ves svet preplavljen z najrazličnejšimi frazami in iluzionističnimi idejami. Pojavljajo se najrazličnejši pokreti, od verskih pa tja do nacionalno-šovinističnih in fašistično-terorističnih. Kako naj se obnaša delavska in kmečka mladina sredi teh pojavov? Komu naj sledi? Od koga ima pričakovati lepše prihodnosti? Oglejmo si tudi to stvar!

Kadar je človek neozdravljivo bolan in hudo trpi, tedaj brez pomisleka seže po vsakem sredstvu, ki mu za trenotek olajša bolečine. Pri tem ne misli — ali pa le redkokdaj — na posledice in na to, če mu bo tako lajšilo prineslo trajno zboljšanje bolezni. Vseeno mu je, če je to lajšilo najhujši strup; za telesne bolečine morfij, opij in slična strupena mamila, za duševne bolečine in pezo razmer sploh pa alkohol. Kaj se zgodi s takim človekom, ki tako vara samega sebe? Prej ali slej, toda sigurno propade, namesto, da bi trezno premislil svoj položaj in nastopil sicer težjo, a sigurnejšo pot ozdravljenja ali zboljšanja.

To je razpotje, na katerem stoji današnja delovna mladina. Ali pogubonosne in bedaste iluzije, ali stvarnost in zdrava pamet! Vseeno je, odkod izvirajo iluzije! Delovna mladina jih mora odklanjati odločno in dosledno! To je naš nasvet.

Peter Čelik, Ljubljana.

Matija Gubec in kmetški upori od XIV. do XVI. stoletja*

Hrvatski kmetški upor je samo del tistih revolucij, ki so jih dvigali kmetje po raznih krajih Evrope od začetka štirinajstega pa vse do konca šestnajstega stoletja. Skoro polna tri stoletja so se borili kmetje proti tlačenju delovnega ljudstva in so umirali za njegovo osvobodjenje. Vsi ti upori so imeli v glavnem iste vzroke in je bil tudi potek te kmetške borbe povsod enak, kakor so bili tudi vzroki, da so ta kmetška gibanja propadla, povsod isti.

Neposredno pred nastopom kmetških puntov je nastopilo splošno poslabšanje kmetškega položaja. V tem času so začeli namreč plemiči in veleposestniki čedalje bolj zahtevati od svojih podložnih kmetov, da jim plačujejo razne davščine v denarju. Ne pa, kakor je bil dotlej običaj, v kmetških pridelkih: »Že križarske vojne (1096—1270) so prinesle plemstvu zapadne Evrope nove potrebe in želje, katerih ni moglo zadovoljevati z dajatvami, ki jih je prejemale od kmeta v obliki kmetških pridelkov. Razvoj mestnega življenja v Evropi, kupičenje vseh mogočih užitkov v trgovskih središčih, hrepenenje po razkošnem mestnem življenju, vse to je navajalo plemstvo na to, da je zahtevalo od kmetov davščine v denarju« (E. Szabo). A sprememba načina, po katerem so kmetje zadoščali svojim obveznostim napram plemstvu, je sama po sebi izzvala veliko povečanje kmetovih bremen. »Dokler so plačevali kmetje svoje davke s kmetškimi pridelki, so imeli ti davki neko izvestno mejo: gospodarju ni bilo na tem, da bi zahteval od kmeta več pridelkov nego jih je mogel skupno s svojo družino in spremstvom porabiti (pojesti in obleči). Denarja pa nikoli ne moreš imeti toliko, da si ga ne bi pozele še več. Zadovoljevanje novih potreb: dragocene obleke, izbrane jedi, fino pohištvo, blesteče najemniško spremstvo, vse to je zahtevalo denarja. A za razliko od poljskih pridelkov, ki se lahko pokvarijo, je mogoče denar kupičiti. Odtod neprestano prizadevanje gospode, da bi povečala kmetška bremena.« In takó ni imelo izžemanje in odiranje kmeta od strani plemstva nikakih mej. Nihče se ni več brigal za stare dogovore in odrejene obveznosti, izmišljali so si nove doklade, izsiljevali vse večje in večje davščine, tako da so ob času kmetških uporov jemali na večjih krajih kmetu čez dve tretjini vsega njegovega prihodka, tako da mu ni ostalo niti toliko, kolikor je potrebno za golo življenje.

Poleg tega glavnega vzroka, da se je kmetški položaj poslabšal, so bili še drugi vzroki, da je kmetova beda naraščala in njegovo življenje postajalo čedalje bolj ne-

* Prinašamo nekoliko skrajšan prevod tega zanimivega članka z dovoljenjem uredništva »Savremene Stvarnosti«, v katere 5. številki je bil objavljen.

vzdržljivo. Dočim je bilo v prejšnjih časih mnogo proste, neobdelane zemlje, tako da je odpadlo na vsakega kmeta toliko zemljišča, kolikor ga je mogel obdelati, je bilo v času tik pred kmetskimi upori te proste zemlje čedalje manj. Kot posledica tega se je pojavilo razkosavanje in neprestano zmanjševanje one količine zemlje, ki je pripadala eni kmetski družini. Na mnogih krajih je ta količina padla na polovico in celo na četrtino nekdanjega kmetovega posestva. To pa je pomenilo tudi zmanjšanje vseh kmetovih dohodkov na polovico in četrtino. Način obdelovanja je ostal namreč isti kot prej in s tem tudi plodovitost zemlje. S stalnim zmanjševanjem kmetskih posestev je bilo čedalje več takih kmetov, ki so ostali brez zemlje. In v tem času, ko je bilo čedalje več ljudi brez zemlje, ko so kmetje mogli čedalje manj izveči iz zemlje in obdržati zase, v tem, ko je bilo v vasi čedalje več kmetov, ki jim ni bilo mogoče več živeti, prav v tem času je plemstvo izdajalo zakone, ki so prepovedali kmetu svobodno se seliti, zapuščati gospodarja in oditi v mesto.

K temu moramo prišteti še pogoste vojne, katere stroške mora plačevati edino kmet, ki ga čedalje bolj jemljejo v vojsko in s tem še povečavajo njegovo bedo.

Kmetje so najprej prosili cesarja oz. kralja za zaščito. Tako je n. pr. vodja madžarske kmetske vstaje (l. 1514.), Jurij Doža, še tik pred vstajo poslal h kralju deputacijo s prošnjo, da jih on zaščiti pred plemiškim tlačanjem. Pa tudi Gubčevi kmetje so prej nego so prišli za orožje, poslali cesarju drugo za drugo tri deputacije. Ali vsa ta poslanstva, vse te pritožbe proti gosposki in prošnje na cesarja niso nič pomagale ne slovenskemu, ne hrvatskemu, ne kateremukoli drugemu kmetskemu narodu. Potem pa, ko ni bilo mogoče več strpeti, a prošnje in pritožbe so bile brez uspeha, »so naposled leta 1538. francoski kmetje prišli za orožje proti kralju in proti plemstvu«. Ta upor francoskih kmetov, imenovan žakerija (jacquerie), je trajal od 21. maja do 24. junija 1538. leta. In vse, kar je značilno za njo, je značilno tudi za vse ostale kmetske upore, ki so se vrstili drug za drugim. Kakor je eno od glavnih obeležij žakerije v tem, da je »francoski upor bil prav za prav neorganiziran, ljut upor izmučenih in ponižanih kmetov proti svojim mučiteljem«, prav tako so, potisnjeni v obupno in nevzdržljivo stanje, vstajali proti svojim tlačiteljem tudi madžarski kmetje še pred Dožo. Tako so se »puntali« tudi hrvatski in slovenski kmetje od Matije Gubca (1572) vse do Pavla Masneca (1653). Prav tako slabo organizirani in skoraj neoboroženi (skoraj vsak stoti je imel sabljo) so se vzdignili l. 1381. in šli proti Londonu tudi angleški kmetje.

Čeprav pa ti kmetski upori nosijo pečat nekega obupnega, nezadostno organiziranega in slabo pripravljenega upora, vendar niso bili brez nekih vodilnih idej, brez vsakega namena, in ne more se trditi, da so te kmetske mase tristo let prelivale kri, ne da bi vedele, čemu so jo prelivale in kaj prav za prav hočejo. Te zamisli kmetskih gibanj so bile sicer včasih motne in nejasno izražene, njih cilji pa tupatam nejasno odrejeni. Ti puntarji so bolj čutili upravičenost svojega boja, nego so imeli točno izdelan in utrjen program.

V tem pogledu je zelo značilen govor Jurija Dože, vodje madžarskega kmetskega uporniškega gibanja (1514), ki ga je govoril kmetom tik pred začetkom upora: »Plemstvo se neprestano sklicuje na zasluge svojih prednikov... Naj nam ne govore, da so razredne razlike delo in zapoved gospoda Boga. Ker v času Adama in Eve ni bilo niti kralja, niti cesarja, niti velike gospode, niti plemstva. Ako imamo torej vsi iste prastarše, — potem ni in ne more biti gosposke po rojstvu.

Ustrezajoč vsaki svoji želji, poženejo plemiči včas v eni noči trud in muko vseh dolgih kmetskih življenj... Oni delajo, kar hočejo, ter ostanejo vedno nekaznovani. Zato tudi delajo največ nezakonitosti... Ko pa pridejo v škripce, obetajo vse mogoče, prisegajo, kakor berači. Na njihovo besedo pa ni mogoče ničesar dati, ker so sleparji.

Laže bi bilo sešteti spomladi travnate bilke, poleti žitno klasje, jeseni sadove in pozimi snežinke ter zvezde na vedrem nebu, ali pa pesek v puščavi, nego povedati in sešteti njihova zlodejstva.

Mi pa, ki nas imajo za sužnje, delamo svoje delo, škripajoč z zobmi sicer, a vendar potrpežljivo.

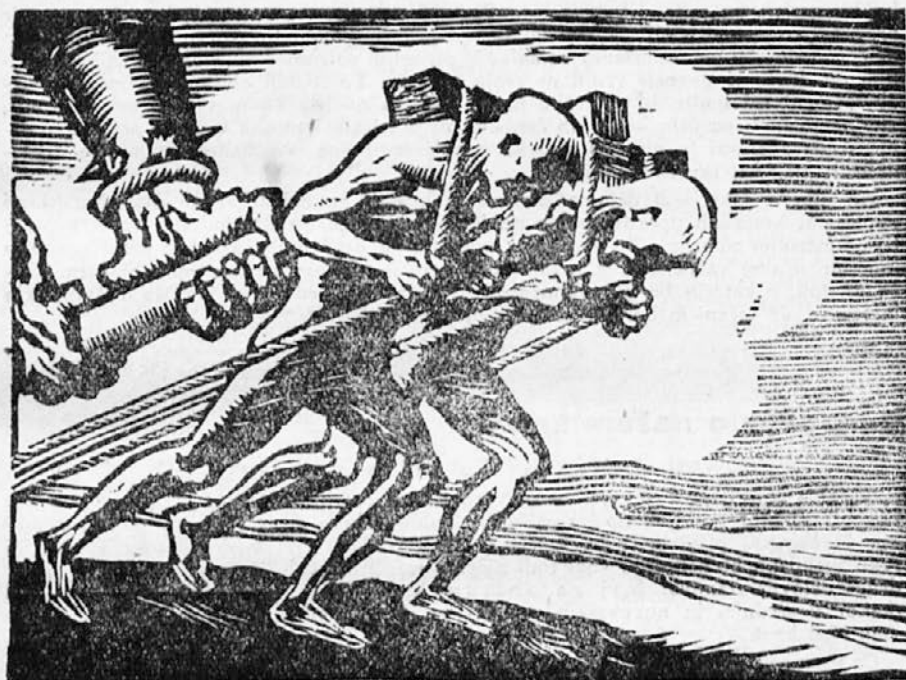
To pa ne more dolgo več tako ostati. Treba je vreči s sebe jarem. Moramo se zoperstaviti tiranom in vzpostaviti našo staro pravdo. Svobodni hočemo biti in to tudi bomo, zamenjali bomo slabe zakone in zdrobili bomo zastarele plemenitaške pravice. Gosposko premoženje mora priti v roke delovnega ljudstva.

Nočem vam biti kralj, ampak samo brat. Pri vsakem važnejšem delu se bom pokoraval volji naroda in vedno se bom po njej ravnal.

Sedaj pa nikar ne oklevajte, niti tedaj ne, če bi se vaši starši in bratje postavili zoper vas. Kdor hrepeni za čim velikim, mu mora biti dovoljeno storiti tudi to, za kar bi ga sicer zaprli in preganjali... Nas bo sedanost cenila, prihodnost pa spoštovala.

Knjige bodo pisali o nas in naš glas bo šel iz stoletja v stoletje... Naj se torej kaznujejo krivci, naj se uničijo oni, ki se protivijo volji delovnega ljudstva!»

Tako je govoril Jurij Doža. Tomaž Münzer, vodja nemškega kmetkega upora (1525) je govoril, da so plemiči in gosposka največji tatovi in roparji, ker so vzeli zase vse plodove zemlje, ribe v vodi in ptice v zraku. Ubogim pridigajo: ne kradi! a oni sami jemljejo, kjerkoli kaj najdejo, delavca in kmeta pa golijo in goljufajo. Gosposka je sama napravila ljudstvo za svojega sovražnika. Ako nočejo odpraviti vzroka uporov, kako torej mislijo ustvariti trajen mir... Med gospodo in vladarji na eni strani ter delovnim ljudstvom na drugi stoji jeklen zid. Borba naj traja dalje, končala se bo s propastjo nasilnežev in tiranov.

Rado:

Pod težkim jarmom (linorez)

Janko Böhme, pastir iz Niekelhausena v Nemčiji, je zbral svoje sovaščane in jim povedal, kako mu je Mati božja »naročila, da odslej ne sme biti več cesarjev, knezov in sploh nobenih poglavarjev; da naj si bodo ljudje bratje med seboj, da naj si vsakdo služi kruh z delom svojih rok in da naj nihče nima več nego drugi. Vse najemnine, davki, tlaka, carine in ostale dajatve naj se izbrišejo za vedno; gozdi, vode in livade naj bodo povsod proste«.

Slovenski in hrvaški kmetje, ki so se vzdignili »za pravico in svobodo« in kateri so v svesti si resničnosti Gubčevih besed, da »jim je slavno zmagati ali propasti«, so žrtvovali za svobodo na tisoče svojih življenj. Ti kmetje so odpovedali pokorščino sploh vsi gospodi in plemstvu. Nameravali so, da kakor hitro zdrobe vso gospodo in plemstvo, osnujejo v Zagrebu svojo vladu in tako vzamejo v svoje roke usodo kmeta (Klaic: Povijest Hrvata III., str. 294).

Kakor so vsi ti kmetški upori imeli neke ideje in več ali manj določene cilje, so tudi v organizacijskem pogledu imeli neka načela in podlage. Tako so n. pr. madžarski, Dožini kmetje, zbrani l. 1514. za pohod na križarsko vojno in v ta namen oboroženi, — postavili že koj v začetku sledečo parolo: »Orožje, ki smo ga prejeli kot križarji, moramo obrniti proti tistim, ki že toliko stoletij žive od naše krvi in našega znoja« (sodobni latinski izvirnik Treviraniusa).

Znani cerkveni zgodovinar, kanonik J. Karacsonyi, je takole pisal o dogodkih iz

l. 1514., napadajoč obenem postopanje madžarskih puntarjev: »Kako strašen prizor je, ko človek vidi, da ni preteklo niti šestdeset let od križarske zmage pri Beogradu, a leta 1514., ko je madžarski polk ponovno poklican na križarsko vojno, taisti polk obrača orožje proti svojim lastnim gospodarjem.« (Karacsonyi: Cerkvena zgodovina Madžarske, str. 44.)

Kolikor so imeli ti kmeti uspeh, je to pripisati v glavnem spretnemu pretvarjanju križarskega vojskovanja v vojskovanje proti lastnim zatiralcem. Glavno moč posameznih kmetov je vsaj do 18. stoletja tvorili vprav oni kmetje, ki so se v križarskih ali drugih vojnah naučili vojskovanja. Tako je bil n. pr. tudi glavni voditelj hrvatsko-slovenskega kmetijskega upora, Ilija Gregorič, tak odslužen vojak. Vodja madžarskih kmetov, Jurij Doža, je bil tudi v križarskih vojnah. Prav tako tudi mnogi drugi puntarji. »V koliki meri je novi (fevdalni) ekonomski in družabni red povečaval tlačenje kmeta, je prav tako ustvarjal tudi sile, ki naj ta red porušijo. Nezadovoljstvo kmetov je našlo močno zaslombo pri odsluženih vojaki. V plemenskih najemniških četah je služilo mnogo kmetov, ki so se pozneje vrnili na svoje domove. To so bili običajno razmeroma nabobraženi, drzni ljudje, ki so težko nosili plemenska nasilja. Ko so vstali kmeti na upor, vidimo te ljudi na čelu kmetijskih čet. Oni organizirajo kmetijske čete po pravilih tedanje vojne znanosti in njihovo vojaško znanje ter bojna izvežbanost je mnogo doprinesla k zmagam kmetijskih vojsk.«

Ko smo se tako vsaj deloma seznanili z mislimi in najvažnejšimi organizacijskimi podlagami kmetijskih uporov, bomo pogledali zadržanje ostalih ljudskih slojev napram tem kmetijskim uporom. To zadržanje posameznih družabnih razredov proti upornim kmetom je tem važnejše, ker se ono tudi pozneje ni bistveno izpremenilo: razni družabni sloji, o katerih bo govor pozneje, so zavzemali vedno isto stališče do kmetijskih interesov, do teženj in borb kmetijskega delovnega ljudstva.

L. Josipović.

(Se nadaljuje.)

Razgovor o našem kmetu

VII. Gospodarska kriza na kmetih.

Socialna književnost se vrti okoli vrednostnih teorij in dogem in dokazov. Dalje pozna večinoma samo en tip izkoriščanca: industrijskega delavca. Skoraj na isti stopnji kot industrijski proletarijat je kmetstvo ljudstvo. Dasi živi v drugih okoliščinah, bi rekli vsakdanje življenjskih, vodi tudi njega v raznih borbah življenja isto vodilo kakor druge delovne stanovce: boj za obstanek. In danes se naš kmet dobesedno bori (kakor v srednje- in novoveških uporih) za svoj vsakdanji življenjski obstanek, za vsakdanji kruh.

Če vzamemo popolnoma gospodarsko plat kmetijskega dela, imamo tri tipe kmetijskega človeka: veleposestnika, posestnika (kmeta) in kočarja (bajtarja). V Sloveniji je veleposestnikov malo, prevladujeta kmet in kočar. Naša zemlja je izredno razkosana. Ljudi mnogo, zemlje malo. Pa tudi posamezni predeli so po svojem značaju različni. Na Ptujskem polju prevladuje veleposestništvo in kočarstvo, v Haložah viničarstvo (kmetijski proletarci, ki nimajo lastnine, temveč samo delajo za svojega gospodarja — vinogradnika, ki večinoma ne stanuje na licu mesta), v Slov. goricah deloma posestništvo, deloma viničarstvo, v Prekmurju veleposestva in dninarji (bajtarji, »težaki«), na Pohorju veleposestva in posestva, v Savinjski dolini posestništvo, ob Sotli in na Dolenjskem posestništvo itd. Poleg tega je večina naše zemlje hribovita. Hribi producirajo les (gozdovi) in vino (vinske gorice); kolikor je ravnin, pa krompir, krmo za živino (travniki) in žita (večji del koruzo). Pri vsem tem moremo ugotoviti pasivnost naše zemlje. Kmet pridelava manj kot pa rabi. Morebiti bi zadostovala za domače potrebe (namreč kar je doma zrastle) krompir in krma za živino. Moko pa že mora kmet v največ slučajih kupovati v trgovini.

Zdaj pa pogledajmo današnji čas. Kakor so delavski domovi (družine) polne skrbi o materialnih vsakdnevnikih vprašanjih, tako trka ista skrb tudi na kmetijske domove. Vzemimo primer iz življenja. Srednje »bogati« obsoletski kmet X. Y. ima zemlje: njiv (na katerih raste krompir, žito in sočivje) 6,75 ha, travnikov 1,45 ha, gozda 1,20 ha, vinograda 1,12 ha in pašnikov 1,05 ha. Skupaj 11,44 ha ali približno 20 oralov. Iz njiv dobi povprečno: 7000 kg krompirja po 50 p (dnevna cena v trgovini!) = 3500 Din; 3200 kg koruze po 90 p = 2880 Din; 1000 kg pese in 500 kg zelja, fižola i. dr. po 25 p = 375 Din; 2000 kg detelje po 50 p = 1000 Din; pšenice 920 kg po 1,50 Din = 1380 Din; ječmena, ovsa, pira i. dr. 920 kg po 1 Din = 920 Din; skupno povpreč-

nega dohodka od njiv 10.055 Din vrednosti. Iz travnikov dobi približno 3200 kg krme po 50 p = 1600 Din. Vinograd dá 2400 l vina po 2 Din = 4800 Din. Gozd dá dobička 200 Din, pašniki 500 Din. Iz zgoraj opisanega posestva ima torej dohodkov povprečno v vrednosti skupno 17.155 Din. Izdatki: za semena povprečna vrednost: 1870 Din, oskrbovanje vinograda (galica, apno, rafija, gumija) 710 Din, skupaj za reči, ki morajo biti = 2580 Din; — delavci oziroma delo: vinograd 1915 Din, njive 1500 Din, travnik 500 Din, pašnik in gozd — Din; skupaj = 3915 Din; davek in zavarovalnina povprečno 1500 Din; družina (hlapec, dekla) v gotovini (brez hrane) 3000 Din, vzdrževanje gospodarskih poslopij in popravila gospodarskega orodja 1000 Din; rodbina (5 otrok in starši; za obleko in obuvalo) 3000 Din; drugi, neimenovani izdatki (n. pr. cepljenje svinj, zdravnik, razna pota, podpuščanje živine itd.) 1000 Din; skupno vseh resničnih izdatkov povprečno 15.995 Din. Če bi bilo prejemkov v denarju pri tem posestvu 17.155 Din, izdatkov pa je resničnih 15.995, potem bi imel kmet z 20 orali zemlje čistega dobička približno 1160 Din.

Tu je treba sedaj še izrecno pripomniti, da so številke dohodkov samo cena sadu zemlje, kolikor ga spravi kmet jeseni v svoje stanovanje, če je prilično dobra letina. Številke izdatkov pa so resnična denarna izdavanja, brez katerih ni mogoče obdelati spomladi in med letom zemlje. Ako bi kmetič ves pridelek (razen kolikor ga rabi za domače gospodarstvo) vnovčil po zgoraj navedenih danes povprečnih dnevnih cenah, bi bilo kmetško gospodarstvo danes sicer brez dobička (glej 1160 Din!), vendar pa aktivno, je pa baš nasprotno! Svetovno gospodarsko neravnovesje je pod imenom »kriza« butnilo z vso silo ravno v kmetstvo vas tako, da ni določilo samô prav klavernih cen poljskim pridelkom, temveč sploh ustavilo vsak kupčijski obrat. Ničesar ne gre v denar! V vinorodnih krajih so polne kleti vina, živinoreja je pasivna (izreditev težkih volov več stane kot ga dobiš na semnju zanje), drugi pridelki takisto ne gredo. Kjer je razvito sadjarstvo, vrže (če je dobra sadna letina, česar pa ni vsako leto) nekoliko sadja, a za hišno gospodinjstvo, drobnarije (vžigalice, sol, petrolej, olje, sladkor, kava) je še najrentabilnejša — kokošjereja (jajca). Kralj. banska uprava zadnja leta zelo pospešuje kokošjerejo s tem, da nabavlja s posredovanjem občin in šol kmetom valilna jajca dobrih kokoši-jajčaric. — Po vsem tem vidimo, da kmet ne more ničesar prodati, da pa življenje zahteva nujne izdatke, ki so za obdelovanje in za življenje gospodarstva nujno in absolutno potrebni. Kmeti dom je danes hudo pasiven, gremo pa v tem oziru še v slabše čase. Kmeta tlačijo danes, kakor smo videli, predvsem denarna kriza, dočim živeža še kolikor toliko ponekod imajo. V opešanju denarne moči kmetove se bo začelo propadanje celokupne družbe. Prvič kmet ne more plačevati davkov. Če je zadolžen v posojilnici, ne zmore niti za obresti, a če ima v hranilnici kak prihranek, mu ga ne izplačajo. Naš kmet se zaveda, da mora davke odrajtovati, in v prejšnjih časih je to tudi odlično izpolnjeval večinoma brez pritiska oblasti; nalašč v ta namen je pital najlepše vole, jih na sejmu dobro prodal ter še topel denar odnesel na davkarijo in upnikom. Danes je vse to zastalo. — Primer: Neka kmetška občina ob Sotli v Dravski banovini, vinorodna, (123 hiše, 126 družin s 614 prebivalci) je imela v letu 1932, določen občinski proračun za 13.926 Din. Do 15. junija 1933. je prejela dohodkov 6902 Din, t. j. 49% proračuna. Davkov je torej zastalo v tej občini 51% Ni denarja! K temu še to, da so se v zadnjem času vsi industrijski produkti podražili, kakor n. pr. modra galica, manufakturno blago (poleg specerije) i. dr. — pa to same kmetu prepotrebne stvari!

Albin Podjavoršek, Polje.

(Se nadaljuje.)

Nacionalistični pokret na Ukrajini

Pred nedavna je prinesel »Slovenec« vest pod debelim naslovom, da se širi na Ukrajini Sovjetom nevarno ukrajinsko nacionalistično gibanje, ki grozi strmoglaviti sedanjo oblast. Kdor ne pozna ozadja cele stvari, bo gotovo presenečen radi takih senzacij. Stvar pa je taka: Gre za to, da se Ukrajino priključi Poljski. Poljskim nacionalistom že precej časa meša kri geslo: »Od morja do morja!« To se pravi od Balta do Črnega morja, kakor je včasih Poljska že bila. Tudi nemška politika gre za tem, da se pogled Poljske odvrne od Baltiškega morja, da se ji »podari« Ukrajina, Nemčija sama pa na podlagi takega pomirjenja dobi kolonije. Seveda je tudi vprašanje Sovjetov, ako bodo tako prijazni in podarili Poljski Ukrajino in je še vprašanje, ali bodo Ukrajinci hoteli iti pod Poljsko, ko za to nimajo nikakih razlogov.

S.

Beleške ob robu

NACIONALIZEM

Katoličani v Avstriji in Nemčiji in z njimi tudi katoličani povsod drugod so v zelo nerodnem položaju.

Spominjamo se še, v kako ostrem nasprotju so bili katoličani v Nemčiji s hitlerjevci, ki se jim je celo odrekala spovedna odveza. Pozneje se je na podlagi nekakih blažilnih ustin izjav Hitlerjevih odbila ost in priznala možnost za sodelovanje in katoliški škofje so v dveh okrožnicah postavili splošne smernice, ki so bile sprejemljive tudi narodnim socialistom.

V Avstriji pa so krščanski socialci vpostavili nekako diktaturo, ki je sedaj v prvi vrsti naperjena proti hitlerjevcem.

In tako se je zgodilo, da so avstrijski katoličani najodločnejši nasprotniki Hitlerja, nemški pa njegovi zavezniki; če odkritosrčni, je drugo vprašanje. Dejstvo je, da radi postopanja avstrijskih katoličanov Hitler tudi nemškim ne zaupa.

Kateri imajo torej prav: ali nemški ali avstrijski katoličani?

J. Vojan.

IDEALIZEM IN MATERIALIZEM

Vsak dan slišimo in čitamo, kako nekateri psujejo socialiste in podobne z »materialisti«, medtem ko imajo sebe za edine Boga vsečne idealiste. Poglejmo nekoliko, kaj je to idealizem in kaj materializem.

Idealizem in materializem sta dva nasprotna odgovora na veliko in osnovno filozofsko vprašanje, ali je prvobiten duh ali je materija. Sama po sebi nimata nič skupnega z moralnimi ideali. Toda ideale ima lahko zgodovinski materialist v najvišji in najvzvišenejši meri, dočim jih filozofski idealist ni treba da bi imel. Toda besedi materializem se je v teku let prikrpal sporeden pojem, ki koketira z nemoralo. Pod materializmom razume filister žretje, pitje, strasti, poltenost, nadutost, grabežljivost, skopost, lakomnost, profit, borzne prevare, skratka vse grde slabosti, ki se jim udaja. A pod idealizmom razumeva on vero v krepost, vsesplošno človekoljubnost in sploh v »boljši svet«. S tem se hvali pred drugimi, sam pa veruje v to v najboljšem slučaju tedaj, kadar ima »mačka« in kadar bankrotira. To je nujna posledica njegovih »materialističnih« prestopkov. In pri tem poje svojo priljubljeno pesem: kaj je človek, — napol zver, napol angel (Engels). Ako hočemo uporabiti te besede v tem prenesenem smislu, potem je treba reči, da zahteva priznavanje k historičnemu materializmu mnogo etičnega idealizma. To priznavanje ima namreč za posledico neizogibno siromaštvo, preganjanje in potvarjanje; nasprotno pa je zgodovinski idealizem stvar vsakega karijerista, ker mu nudi najbogatejši delež na vseh dobrinah sveta, na mastnih sinekurah, na vse mogoče odlike, naslove in časti. Nočem s tem trditi, da so pri vseh zgodovinskih idealistih vmes nečisti nagibi, kakor tudi ne zanikavam, da je ta ali oni zgodovinski materialist res samo koristolovec, sebičnejč in nemoralen človek. Tu gre, da podudarim še enkrat, le za filozofsko naziranje o tem, ali je snov predpogoj za duha, ali nasprotno, ali je duh predpogoj za bivanje snovi.

J. V.

»ZABLODE KAPITALIZMA«

Delavski vestnik »Slovenca« z dne 18. 6. 1933 piše: »... kapitalistični sistem lahko propade, a s tem še družba, zlasti pa delavske množice ne bodo deležne gospodarskega blagostanja. Iz ljudi, ki vodijo gospodarstvo in družbo, mora izginiti duh gospodarskega liberalizma, materializma in napačno pojmovane svobode. Izmenjati morajo principe. Tudi marksizem, oprt na diktaturo proletariata in materialistični nazor ne nudi jamstva za srečnejše zemsko življenje. Le katoliški aktivizem (kje pa?), oprt na večnih resnicah Kristusovih, ki pravično urejajo ljudsko sožitje, dajejo vsakemu posamezniku dovolj varnosti in svobode, je edini zmožen prinesiti človeški družbi tudi gospodarsko blagostanje.«

Fantje in dekleta! To berite in sodite! Posestniki takih fraz in take ideologije hočejo »voditi« delavstvo! Ali ni ta ideologija precej v sorodu z ono fašistov ali hitlerjancev? Samo tam je narod, tu pa večne resnice Kristusovih nauk. Gospoda je že kar pripravljena, da se v slučaju potrebe »izenači«. Ti ljudje so vzeli vero v zakup. In ti ljudje sedanji kapitalistični red priznajo in ga smatrajo za edino pravičnega. Ni čuda, da delavstvo potegne iz vsega tega rezultanto in reče: »Vera je zadnji in najmočnejši steber kapitalizma.« Ne združbe takih in takih ljudi, temveč sistema, ki take ljudi ustvarja, in sicer take, ki se med seboj ne razlikujejo, pa naj komandirajo Ljubljansko

kreditno banko, ali Zadružno gospodarsko banko, ali Štore, ali Šešir, ali Združene papirnice.

To so zablode katoličanstva, trenutno koristne za vzdrževanje kapitalističnega sistema, toda prej ali slej škodljive zanj, za cerkev in religijo in za vse zvodnike delavstva. Zbičembij.

BOMO PRIČELI! (Dve, tri okrog ušes.)

Včeraj smo sklenili, da bomo pričeli, danes pa predlagam, da bi res pričeli. Skrajni čas je, da pričnemo, ker drugače bo zamujeno, kajti eno sekundo manjka do dvanajste. Pričeti je treba, pa s pogumom, iti je treba jasno pot, brez ozira na desno in levo in nikakor ne smemo dopustiti, da bi mladina paktirala z marksizmom. Naša mladina mora iti po edino pravih potih.

Mi se bomo borili za pravičen socialni red, mi se bomo borili, da bo imel ubogi delavec svoj prostor pod božjim soncem. Mi bomo delavcu pomagali v pošteni borbi za svoje pravice. Mi bomo obsojali vse pijavke in zajedalce in jih bomo onemogočili.

Mi se bomo pa borili tudi proti demagogom, ki ščuvajo na sovraštvo proti delodajalcem in vsaki oblasti, ki je od Boga. Mi se bomo borili proti vsem tistim, ki hočejo imeti monopol nad delavstvom. Kajti edino mi imamo prav in le nas sme poslušati delavska čreda. Naša pot je edino prava in ta vodi do pravice in resnice in prinaša delavstvu tostranski in onostranski blagor.

Zato pa moramo pričeti. Predlagam, da pričnemo. In bomo pričeli!

Zbičembij.

KAKSNO MESTO ZAVZEMA KRITIKA GOSPODARSKIH RAZMER

Očitki o neumestnosti in odvšnosti take kritike so kar se da neresni in pričajo le o duševni neprožnosti in nesposobnosti tistega, ki tako kritiko zavrača.

Ali ni nasprotno ravno kritika za debato za proletariat najpriprostejše in najučinkovitejše sredstvo za poglobitev spoznanja in odločilen vzgojni činitelj?

Bistvo dialektične metode obstoji ravno v analizi (in kaj je kritika, če ne razčlenjevanje danih razmer z gotovega vidika) z nakazanjem nasprotij. Zato Marx za svoja dela ni mogel dobiti prikladnejše metode, s katero je podal kritiko obstoječega družabnega reda in obenem svoj nauk.

Meščanska vzgoja in izobrazba si pač ne sme lastiti priznanja, da bi bila ona hoté povzročiteljica družabne kritike, saj je znano, da je brezkompromisna zagovornica nentendenčnosti (ki si je sploh ni možno misliti; če tendenčnost odklanjamo, moramo tajiti pri vsaki stvari in dejanju tudi vzrok in namen).

Le tisti, ki se bo po kritiki preboril do gotovega spoznanja, bo mogel svoje podrobno delovanje smotreno urediti. Delo brez trdnih in stalnih ciljev pa je le krparija. J. V.

BORBA PROTI INOZEMCEM!

Borba proti inozemskemu kapitalu, borba proti inozemskim delavcem in nameščencem, borba proti vsem, ki so druge krvi, to je fašistična specialiteta, ki naj nadomesti širok socialni program. »Vzemi tujcem kruh, pa ga daj domačinom, pa ne bo brezposelnih!« Tako beremo dostikrat n. pr. v »Pohodu«. Ker so ta gesla izrečena z gotovo borbenostjo, lahko zgleda, da imajo ti blagovestniki celo moč in voljo dati kapital na uzdo, veliki nacionalni ideji v blagor. Delavstvo naj se kar na hitlerijanstvo ozre, pa bo videlo, kako je s tem velikim vzor nacionalno-socialnim pokretom. Velekapital ga je živil in pri življenju ohranil, kajzerijski generali so pripravili prostor in velekapital z junkerji ga je spustil na oblast. Na zunaj pa je videti tako, da je Nemčiji dana nova osnova, nacionalizem, kateremu sta podrejena tako kapital kot delo. V resnici pa je le delo tisto, ki je dano na uzdo, saj je nacionalizem del bitja kapitalizma. Nemčija ima dva vladarja: Hugenberg* in Hitlerja. Toda Hugenberg ima kapital, Hitler pa fraze.

LJUDSKI PREDSEDNIK

V Ameriki, kjer imajo finančni magnati glavno besedo pri vodstvu države, se je zgodilo, da je prišel eden glavnih njihovih predstavnikov, milijonar Morgan, pred sodišče radi podkupovanja politikov. Za to pripisujejo zasluge sedanjemu predsedniku Zedi-

* Hugenberg je te dni odstopil, a vladarstvo kapitala je ostalo. (Op. ur.)

njenih držav, Rooseveltu in ga nazivajo radi tega ukrepa ljudskega predsednika. Bogve, zakaj je prišel do takega naslova. Ali je morda pri korenini izpodrezal dosedanja prakso, ali je bil morda na drugačen način izvoljen za predsednika kot njegovi predniki, ali pri njegovi izvolitvi morda ni bilo podkupovanja in mazanja? Nič se ni spremenilo. Morda je bilo celo za ameriške razmere preveč, kar je uganjal Morgan. Sicer pa ne bo nič hudega. Vrana vrani oči ne izključe. J. V.

Izstriženo in zlepljeno

KDO JE KRIV.

»Vzajemnost« revija za duhovnike piše: »Če hočemo novo dobo katolicizma, se moramo tega liberalnega prahu, ki se nas drži, otresti. ... Naš dobri Janez Ev. Krek nam je tega liberalizirajočega, posvetnjaškega duha nekoliko zapustil... S srcem je bil Cerkvi globoko vdan, v praksi pa je bil malo lahek, posveten, svobodnjaški. ... Ta Svobodnjaški in posvetnjaški duh je kriv, da je naša katoliška inteligenčna mladina tako čudna, komunistična, brez spoštovanja avtoritete in ne vem še kakšna. (Podčrtalo uredništvo »Ml. plamena«.) Slabe lastnosti so po Kreku posneli, dobrih, njegovega idealizma in požrtvovalnosti, pa ne. Kaj bi iskali rešitve po vseh mogočih stranskih potih, ko je v katoličanstvu rešitev vseh vprašanj! Res katoliško naj misli in čuti mladina, pa ne bo pobirala stopinj za komunisti po ruskih pustinjah.«

»Sodobnost«, prinaša besede francoskega pisatelja André Gide (povest »Ozka vrata« je oskrbela v slovenščini Jugoslovanska knjigarna):

»Samo cerkev bi bila mogla preprečiti komunizem, če bi bila vsrkala in sprejela vase — in nihče ne zna tega bolje kakor Cerkev — vse, kar je v komunizmu najboljšega; če bi bila to storila, bi bil komunizem nepotreben in odveč. Cerkev bi morala to storiti že davno. Danes se to ne da več storiti. Prepozno je. Prepozno! Danes je igra izgubljena... Kajti nič ni bilo protivnejšega Kristusovemu nauku kakor kapitalizem; podoba je, da se je tega nasprotja zavedel danes celo papež sam. Toda cerkev se je tako tesno zvezala z najpogubnejšimi silami tega sveta, s silami, ki so po svojem bistvu najbolj nasprotne krščanstvu, to je s silami, ki jim Kristusov nauk najbolj nasprotuje, s kapitalizmom, z imperalizmom, z armado, da se danes ne moreš več odtrgati od vseh teh grozotnih sil, ne da bi zavrnil tudi vero.

Ce krščanstvo propade, krivde ni mogoče naprtiti Kristusu, kakor Kristus tudi ni kriv, če se med seboj koljejo narodi, ki pravijo, da so krščanski. Komunizem je na boljšem kakor krščanstvo.

Tisti dan, ko je Cerkev obšla in se ognila oni tako preprosti Kristusovi besedi: »Prodaj vse svoje premoženje in ga razdeli med uboge.« Tisti dan, ko se je začela pogajati in sporazumevati s tem, čemur evangelij pravi »mamon«, ki je v najpristnejšem pomenu besede prava duša kapitalizma, v tistem trenutku je Cerkev razkrila ranljivo točko krščanstva. (In da poudarim znova: krivde za to ni mogoče naprtiti Kristusu samemu in ta ranljiva točka bi se nikoli ne pokazala, bi sploh ne bila ranljiva točka, če bi res vsi sledili pravemu Kristusovemu nauku, to se pravi, če bi Cerkev ne bila skušala tolmačiti Kristusove besede, namesto da bi jo bila enostavno izvajala. Tako je mogoče reči, da je krščanstvo z izdajstvom prave Kristusove besede rodilo komunizem in da bi komunizem in ti ne imel svojega »raison d'être« [pravice do obstoja], če bi krščanstvo ne bilo odpovedalo.) Ta ranljiva, spočetka komaj vidna točka pa je v tem, da je bilo krščanstvo (posredno brez dvoma in nehoti, v resnici pa vendar le) voda na mlin kapitalizmu; tako je bilo kapitalizmu zelo veliko na tem, da pospešuje krščansko vero in da se celo prizna za krščansko, pa naj zveni to še tako paradokсно (protislovno)...

»Trgovski list« piše: »Radi povišanja državne trošarine na sladkor na Din 8.05 je padel konsum sladkorja v toliko meri, da je sedaj dohodek na trošarini manjši nego prej. Zaloge sladkorja znašajo 6000 vagonov. To pomeni zopet znižanje produkcije sladkorne pese in s tem povečanje zadrege kmetov. Pri nas pride na glavo 3,5 kg sladkorja, v Nemčiji 23,1 kg, v drugih državah pa še več.«

Kmetjsko vprašanje je del splošnega delavskega vprašanja.

Kmetje in delavci! Naloga je samo ena in rešitev je samo ena!

Iz izkušnje — za uporabo

Pota delavskega samoizobraževanja

SAMOIZOBRAŽEVANJE PO UMETNOSTI

Gledališče in kino

Izmed vseh vrst umetnosti je gledališče skoraj najbolj popularno. Umetnost vpliva na naš um, a predvsem na čustva. Teater je v tem pogledu najmočnejše umetniško izrazno sredstvo.

Kaj nudi teater našemu samoizobraževanju?

Drama vpliva predvsem s tem, kar prikazuje. Potek dogodkov. Zapletek. Medsebojni odnosi med osebami igre. Katastrofa. Drama predstavlja življenje, ljudi z vsemi strastmi in čednostmi. V svojem življenju doživimo le majhen del tega, kar se dogaja. Naše obzorje obsega le majhen krog. Teater pa nam prikazuje tudi življenje drugih ljudi. Uvaja nas v življenje sočloveka. S tem se notranje obogatimo. Avtor nam ne prikazuje samo zanimive zgodbe. Tu vstajajo pereča vprašanja. Tu se odražajo socialni boji. Avtor nam nekaj govori, propoveduje. Nekam nas kliče. Pred nečim nas svari.

Drama in tragedija nam prikazujeta usodne spopade ljudi med seboj in ljudi z razmerami. Komedija je satira na življenje. Kritika ljudskih odnosov. Včasih strupen zasmehek temnih strani človeka in življenja.

Sodobno gledališče posveča pažnjo predvsem kolektivnim dramam, to je takim, v katerih nastopajo množice in v katerih gre, ne za usodo posameznikov, marveč celih ljudskih plasti, stanu in razreda. V dobi socialnih bojev, v katerih si stojita nasproti dva razreda in ne več kak vzvišeni posameznik proti neznanim silam, v tem času je takale neznatna usodica enega ali dveh oseb brez vsakega pomena. Minil je čas, ko si je kak domišljavec predstavljal, da je njegovo trpljenje nekaj edinstvenega na vsem svetu in zato vredno, da se ovekoveči. Danes stoji v ospredju človek kot družabno bitje in kot tak je navezan na usodo svojega sočloveka...

Kadar gledaš dramo, imej pred očmi, ne samo glavnih oseb, marveč vse ljudi, ki kakorkoli sodelujejo pri igri. Ni samo glavni igralec vreden našega zanimanja. Prav tako so ga vredni tudi vsi tisti, ki imajo manjše vloge in statisti, celo tisti, ki stoje za kulisami in jih sploh ne vidimo: režiser, inšpicijent, oderski mojster, dekorater, premikači kulis in kolikor je še pomožnih oseb. Tudi vsi ti pomagajo pri velikem kulturnem delu, ki se imenuje dramska predstava. Brez teh neznanih ljudi bi tudi igralci ne mogli »ustvarjati«.

Pri drami je, kakor pri knjigi, važna predvsem vsebina, jedro. Ne zgodba (fabula), ampak ideja.

Za koristno gledanje predstave je potrebna izvestna priprava. Ako ti avtor ni znan, potem vzemi primerno kritično delo o njem in ga preberi. Ko boš spoznal njega, njegove nazore in dobo, v kateri je živel, boš dobil močno podlago za razumevanje njegove drame. Avtor je pisal pod vplivom svojega časa in razmer in preko tega ni mogel iti.

Po predstavi je treba dramo kritično obdelati. Ustvariti si neko mnenje. To mnenje primerjati z mnenjem raznih kritikov v časopisju. Na ta način boš imel kontrolo nad svojo sodbo, v koliko se krije s sodbo poklicnih kritikov, in o napredku v svoji kritičnosti. Obenem boš tudi spoznal, s katerega stališča ocenjuje delo ta kritik, in s katerega drugi. Dobro je, ako si svoje vtise takoj po predstavi zabeležiš.

*

Film je novodobno izrazno sredstvo. Podobno je gledališču, vendar pa s svojstvenimi lastnostmi. Nekateri so načelno proti njemu, a ne povsem po pravici.

Film je namenjen ljudskim množicam. Kapitalizem, ki ima največji del filmske industrije v svojih rokah, ga v svojo propagando s pridom uporablja. Kar se pri nas filmov predvaja, je vse pravi pravcati kapitalistični tvor. Brez stika z resničnim življenjem in brez vsake prave etične vrednosti. Brezdušna filmska opereta, sentimentalna ljubavna drama, pustolovski šund, to je skoraj vse, kar nam nudi evropska in ameriška filmska industrija. Redke so izjeme. Niti toliko, da bi prišlo v poštev. Filmi so narejeni za posamezne filmske zvezde in zvezdnike. Vse individualistično, kolektivističnega nič. Zapadnoevropski in ameriški film je laž in potvara.

Pred vsakim kinoprogramom predvajajo tudi tako zvane »zvočne tednike«, »najnovejše in najbolj interesantne dogodke iz vseh krajev sveta v besedi in sliki«. To je

pravo ljudsko mamilo. Oglejmo si ga pobliže. V njem bomo našli marsikaj, kar je značilno za naš film sploh.

Te tedenske novice so sila častihlepne in hočejo obseči ves svet. Toda ta svet ni ves svet, ampak samo tisto, kar ostane, če odstranimo iz sveta vse resnično važne dogodke. (To velja tudi za naše dnevno časopisje.) Ta kilav ostanek sveta naj bi bil vesoljni svet in kapitalist ga servira množicam le zato, da bi utajil za trenotek dejanski svet. Zakaj, ako bi prikazovali stvari takšne, kakršne v resnici so in se dogajajo, bi se obiskovalci utegnili vznemiriti in podvomiti o pravičnosti in dobroti sedanjih uredb. To pa hoče kapitalist na vsak način preprečiti. Ker noče dajati ljudem kruha, mu daje cirkusa in ga prehranjuje z iluzijami.

Stalno so na sporedu elementarne nesreče (poplave, požare, vulkanski izbruhi itd.). Filmski industrijalec (in kapitalist sploh) se hoče izogniti dogodkom, ki se vrše v človeški družbi. Zato vztraja pri potresih in povodnih. S tem hoče vzbuditi v gledalcu predstavo, da je tudi družabno dogajanje tako neodvnljivo kot potres ali povodenj. Kdor bi to dan za dnem gledal, bi prav gotovo prenesel zakonitost vzrokov naravnih katastrof tudi na človeške razmere in bi mislil, da je kriza današnjega kapitalističnega sistema prav isto kot n. pr. potresna katastrofa. Torej nekaj takega, čemur se ne moreš izogniti. Tedenske novice v filmu imajo namen, da bi utrdile ljudsko vero v neizpremenljivost današnjega sistema in da bi ohromile ljudsko voljo, ki bi hotela te razmere spremeniti.

Isti namen kot prirodne nesreče imajo tudi slike iz življenja otrok, živali, vsemogoče tekme, odkritja spomenikov. Nikoli ne prikazuje dogodkov, ki bi nas poučili, v kakšnih nečloveških razmerah človeštvo živi, in tudi ne takih, ki bi mogli vzbuditi v gledalcih vero v lastne moči, v moči, ki bi bile v stanu spremeniti tudi obličje zemlje...

Tak je film, ki ga moremo pri nas videti. Zato nam more služiti v našem samoizobraževalnem delu le po svoji negativni plati.

Prisedil E. Š., Ljubljana.

(Se nadaljuje.)

Dijaki govore

ISKRE

Jaz sem dijak, sem eden izmed najbolj neumnih in nepoštenih dijakov. Neumen sem, ker ne dobivam niti »prav dobrih« redov, nepošten sem pa z vseh strani in radi mnogih vzrokov. Ne verjemetem? Prosim! Razrednik pravi, da sem predrzen in nesramen, profesor verouka, da sem bogatajec in pogubljen človek, pokojni profesor nemščine je trdil, da sem breast in trmast, drugi pravijo, da sem razburljiv, upornik, ponočnjak, da se družim z nedijaki, doma mi pravijo, da sem hujiši ko komunist, in tako naprej. Zdi se mi, da od vsega tega postajam resnično zelo slab in zavržen človek.

Jaz pa molčim in mislim svoje...

Zdaj je konec šolskega leta. Po milosti božji in profesorjev sem »zlezel skozi«. Učnja ni mnogo in tako imam več časa za branje, premišljanje in druge »nepotrebne stvari«. Joj, včasih me obide groza, ko pomislim, kaj bo z menoj in mojimi tovariši. Kaj, če ne bomo pravega našli? Mi namreč iščemo, iščemo vse: nekateri Boga, drugi samo resnice, pravice, svobode in moči. Vse to je naše hrepenenje. Sicer ne bi smeli iskati. »Iskanje je nevarno, zato se lepo uči, priden bodi in ubogaj! Glej, ti še nisi zrel in lahko zabredeš v zmote, v prepad nevere, socializma in še hujšega!«

No, seveda! Ko ste bili vi, gospodje vzgojitelji, mladi, je bilo vse drugače. Vladale so čistost, ponižnost in ljubezen do bližnjega. Zato pa je naše stoletje tako blagoslovljeno!

Julija bom šel na potovanje. Videti hočem, kako se ljudem godi. Tja proti Trbovljam jo bom mahnil, pa v belo Ljubljano, na Jesenice. Bog daj, da se ne bi kje pohujšal in bi prišel drugo leto še bolj neumen in nepošten nazaj!

Še neko malenkost imam na srcu. Včeraj se je zgodilo in mi ne gre pa ne gre iz glave. Iz sosedne hiše je morala po sodnijski odpovedi iz stanovanja revna družina, ker ni mogla plačevati najemnine. Oče je brez službe, mati tudi, trije otroci pa šolarji. Hišni gospodar je šel po pravico na sodnijo in jo je dobil, kam naj jo gre iskat uboga družina?

Še več bi vam lahko povedal, veliko čudnega in žalostnega, pa to bi bilo le za na uho...

Cvetko, Maribor.

Od tu in tam

Dragi tov. urednik!

Ne dá mi žilica miru, moram ti kot svojemu prijatelju sporočiti nekaj svojih misli in sodb o majski številki »Mladega plamena«. Ne huduj se, ako ti kritika ne bo po volji!

Povem ti odkrito, članka »Spoved« in »Spolno vprašanje« si jaz nikakor ne upam in ne morem vzeti v zagovor. Spravil si me v zmedo in zadrego. V navedenih člankih so ideje, ki so mi popolnoma zmedle pojme o socializmu. Ali ni samoodpoved najvišji ideal vseh velikih značajev? Po mojem mnenju je svoboden in duševno neodvisen le tisti, ki obvlada popolnoma svojo materijo, telo. Sicer, čemu nam bo novi red, ako smo samo nevoščljivi kapitalistom za njihovo bogastvo in njihove užitke? Kar posnemajmo jih, pa bo družabni red rešen! Logika!

Pa ne zameri!

Joško B., Maribor.

Dragi Joško!

Glede »Spovedi« ti bo menda zadostovalo, kar je tov. urednik napisal na platnicah 6. številke »Mladega plamena«. To je čisto literarna stvar z neko globino v sebi, a brez izgovorjenega etičnega nauka ob zaključku, ki bi pa ne smel izostati, ako bi bil to članek. Kakor rečeno pa to ni.

O »Spolnem vprašanju« bi se dalo razpravljati na dolgo in široko. Tistim, ki gledajo vso stvar zgolj s stališča naukov, ne vidijo pa, oz. nočejo videti, kako je v resnici, je »Mladi plamen« že v šesti številki nekaj krepkih povedal. O spolnih zadevah javno razpravljati nam je vsem več ali manj nerodno. To pa zato, ker smo tako vzgojeni. Naša morala je le zunanja. Večkrat se delamo svete, a v »zaključeni družbi« kvantamo na prešmentane viže. Nič se ne pohujšujem, kadar kdo kvanta, ker vem, da je to le nekaj zasilen duševni izhod za tozadavne telesne potrebe, a dotičnemu zamerim, kadar moralizira in deli ukore.

Ali nisi še nikoli občutil, kako je vse naše življenje nekam zatrto, na vseh koncih pristriženo? Tudi v spolnih zadevah. To se nam zdi morda povsem naravno, ker tičimo miselno globoko v obstoječem družabnem sistemu, ki ima to zatiranje proletariata v programu. Pod kapitalizmom pa ne smeš videti le peščice denarnih magnatov. Ne! Ti so

morda glede naših najskrivnejših zadev popolnoma nedolžni. Kapitalizem je sistem, ki vključuje v sebi i gospodarstvo i kulturo i moralo (kakršna pač je). To ti govorim zato, ker — kakor slutim — misliš, da popolnoma vzdržnega in čednostnega življenja pač ne zapoveduje kapitalizem, marveč naša morala.

Na tisto o nevoščljivosti ti bom odgovoril kar z drugim vprašanjem: Res, čemu bi bili nevoščljivi kapitalistom za njihove užitke? Mi le delajmo, stradajmo in trpimo, saj imamo kljub temu neskončno več ko kapitalisti, mi imamo po smrti — nebesa...

Vse se mi zdi, da še prej nisi bil na jasnem glede socializma.

Šte. (Namesto urednika.)

KAJ BO Z VAJENCI?

Je naslov članka v Delavskem vestniku »Slovenca« z dne 4. junija. Dopisnik pravi: »O zaščiti vajencev se je že mnogo govorilo in pisalo in pri tem je tudi vajensko vprašanje ostalo. Naprej ne pride. Vendar se dolgo ne bo več dalo odlašati z njim. Čim dalje bomo pustili to vprašanje odprto, tem večje izgube bo utrpel naš obrtniški in trgovski stan.«

Dopisnik ne pove, kdo bo pri tem utrpel večjo izgubo, ali mojstri ali vajenci in pomočniki. Vsekakor bosta najprej in najbolj utrpela škodo vajenec in pomočnik, kakor pa mojster. Včasih je imel obrtnik več pomočnikov nego vajencev. Danes je narobe. Vajenec je seveda cenejša delovna moč kot pa pomočnik. Pri tem se dela dvojno zlo: vajenci (mladostniki) se izkoriščajo, pomočniki so pa brezposelni. To je vse zavoljo dobička, da se ne bi v tej krizi zmanjšal. Mojstri se kaj malo drže zakonskih predpisov o zaposljevanju vajencev.

Dopisnik tudi pravi, naj se fant, ki nima veselja do obrti, ne gre učiti dotične obrti in naj raje ostane doma za pomoč pri kmetiskem delu. Vedeti pa je treba, da je največ vajencev iz delavskega stanu, le manjši del prihaja s kmetov. Kam pa naj delavec pošlje svojega sina? Ali naj ga študira, ali naj ga pošlje v tovarno, ki bo danes ali jutri zaprta? Kmetški stan pa se tudi čedalje bolj proletarizira. Obrt je danes za ogromno množico proletarske mladine, kljub vpijočemu izkoriščanju v njej, skoro edino zatočišče. Svobodna izbira

poklica je dandanes nekaj nemogočega. Poleg tega pa se fantu ubije veselje do obrti, če ga tudi ima, že v začetku učne dobe, ko spozna, da se ni prišel učiti obrti, ampak da je mojstru samo za hlapca.

Moja misel je sledeča:

Monopol, ki ga imajo mojstri za izobrazbo vajencev, bi se jim moral odvzeti. Namesto pošiljati mlade ljudi, ki so v razvoju, v delavnice, kjer se upropaščajo telesno in duševno, bi morali ustanoviti zanje javne šole, kjer bi se učili teoretično in praktično. V teh šolah naj bi se učili dve leti, ostali dve leti pa naj bi šli prakticirati v zasebne de-

lavnice. Na ta način bi se izobrazili dobri, praktični in spretni obrtniki.

Franc Matiša, vajenec.

Delavec nam piše: »Toliko se je pisalo o 'Quadragesimo anno', pa sem mislil: To pa bo nekaj za delavca. Rad bi postal pristaš tistih, ki so vzeli to stvar zase, pa sem šel v Ljubljano. Grem v Jugoslavansko, bivšo Katoliško knjigarno in vprašam, če imajo tako in tako knjigo. Pa so rekli, da je nimajo. Vprašam, kje se tista stvar dobi. Mislim z razlago vred, ker je menda razlaga glavno.«

Razno

Na Japonskem niso dovoljeni radioaparati za dolge valove. Rusija namreč oddaja na dolgih valovih.

V Rusiji bo imela vsaka tovarna, oz. rajon svojo radiooddajno postajo. Zgradilo jo bo delavstvo samo.

V Indiji znaša dnevna plača delavk v tekstilnih tovarnah 14 Din, delavcev pa 28 Din. Deseturnik! Plače v rudokopih so še nižje. V rudnikih delajo tudi ženske in mladoletni.

Dr. Aleksič odgovarja v »Vzajemnosti« na Brilejev članek v »Besedi« (odgovor na: »Marksizem okrog Besede in Mladega plamena«). Brilej očitno ne ve, s kom človek ne sme debatirati. Saj obstaja nekaj narodni pregovor...

Novo socialnodemokratsko stranko ustanavljajo Topalovič in drugi. JRKD dobi tovarišico v svojem boju. Tudi delavstvo bi potrebovalo svojo stranko...

Hitler bo baje razpustil nemški katoliški Centrum. Saj itak ni nikakih razlik več.

TOLMAČ TUJIH IZRAZOV V TEJ ŠTEVILKI.

Agraren — poljedelski (ager — njiva). Anketa — službeno izpraševanje; razpravljanje o važnem vprašanju.

Elita — izbranci, cvet naroda.

Evolucija — razvoj (revolucija — nasilen preobrat).

Ekspanzivna politika — politika, ki stremlji za razširjenjem svoje oblasti.

Filister — povprečen, »soliden« človek.

Flirt — dvorjenje, ljubimkanje.

Formacija — tvorba, sestav.

Grupacija — skupina; zbiranje.

Historični (zgodovinski) materializem — naziranje o zgodovini, ki pravi, da je gospodarstvo gibalno vseh zgodovinskih dejanj. Imenuje se tudi dialektični materializem, ker pravi, da se vse razvija iz nasprotij.

Idealizem pa trdi v nasprotju z materializmom, da vse ustvarja in giblje duh (ideja) ne glede na to, ali je podana za tisto gospodarska podlaga, ali ne.

Imperialističen, imperializem — teženje po nadvladanju.

Intervju (interview) — sestanek; razgovor.

Karierist — koristolovec, človek, ki stremi le po tem, kako bi si napravil življenje čimbolj udobno.

Nacionalno-šovinistične ideje — ideje o poudarjanju in oboževanju svoje nacije (naroda), čeprav na škodo drugih narodov. Nič drugega kot kapitalistični izrodek.

Opij in morfij — strupeni mamili rastlinskega izvora (mak).

Oportunist — veterinjak, kdor uravnava svoje nazore po materialnih koristih.

Paktirati — družiti se v zvezo.

Peza — teža, breme.

Rezultanta — učinek dveh sil, v isti ali nasprotni smeri.

Solidaristični nauki — nauki o slogi med kapitalisti in delavci, med delodajalci in delojemalci.

Sinekura — služba, ki ne zahteva nikakega dela in skrbi (sine cura — brez skrbi).

Teror — strahovanje, nasilje.

Tretirati — dotikati se; razpravljati.

Mladi proletarec

Rdeča „P“

(Nadaljevanje.)

Čuvaj je zarenčal, gosposko ščene je bevsnilo.

»Fifi!«, ga je karala gospa Povečerjilačna. »Fifi, priden bodi!« Potegnila je za dražestni jermen, tako da je Fifi kar obvisel. Čuvaj pa se je zapodil vanj. Pričela se je divja gonja okrog gospejinih nog. In nastal je škandal.

Tak škandal!

Pasji lajež in cviljenje, kakor ne zlepa na promenadi. Gospa krili z rokama, vpije in zmerja. Ljudje se zbirajo v gručo. Kaj je?

»Dober dan, gospod svetnik! Kaj pa se je zgodilo?«

»O klanjam se, gospod major. Ne vem kaj imajo. Menda bo omedlevica.«

Tretji: »Kaj še! Omedlevica! Pes jo je ugriznil, ne pa omedlevica.«

»Pes ugriznil?« se je čudil prvi. »Saj pravim, ljudje ne znajo paziti na žival in ne znajo.«

Četrty je pripomnil: »Menda je bil stekel.«

Zunanji ljudje so začeli vpiti proti sredi gruč:

»Tak ubijte vendar steklo žival! — Ali ste jo ubili? — Nima nihče palice pri roki? — Moj Bog, kako so počasni! — Ali so telefonirali po rešilni avto? — Kje je stražnik? — Ta je pa tudi vedno zadnji na mestu!«

In tako dalje. In vse to radi enega pasjega tepeža, pri katerem se je zmočilo eno žensko krilo in razmršila ena pričeska. Tu je mogel človek opazovati, kako so ljudje pripravljeni pomagati — z besedo. Videti je mogel tudi, kako tenka je pri človeku tista lupina, ki se imenuje bonton. Gospa Povečerjilačna je zgubila sleherno dostojnost. Zmerjala je ubogega Matica in ga bila z drobnimi pestmi.

Ljudje pa so vpili vsevprek, ne da bi vedeli, kaj se pravzaprav godi. Prišel je končno stražnik in se zabodel v gnečo. Pmalu je napravil red in mir. Ljudje so se jeli razhajati.

Nekdo je dejal svojemu spremljevalcu:

»Presneto ga je nabila! Kdo bi si bil mislil?«

»Nabila?« je vprašala zasoplo neka debelušna gospa, ki se je podvizala, da bi še kaj ujela. »Nabila, pravite? Potemtakem je ni povozil do smrti?«

»Sploh je ni nihče povozil. Tako je bilo: Dama je imela psička s seboj in od nekod sta prišla mimo dva kmečka človeka tudi s psom. Pa sta se spoprijela, kakor je pač navada v pasjem rodu, zapletla se dami med noge in reva je padla v lužo. Vse skupaj je malenkost. Ljudje pa si takoj želé najmanj smrti...«

Dve gospodični sta se pogovarjali:

»Ali si videla, kakšno obleko je imela? Vse po najnovejši modi. Pa si jo je popackala. Prav ji je.«

»Pa obraz! Ustnice vse razmazane. Po bradi in po nosu je bila rdeča od ruža.«

»Hm, kako se je pa šminkala! Poznam jo. Sploh nima lepe polti, a to, kar si na obraz namaže, tudi ni bogve kako posrečena slikarija.«

In tako naprej. Da bi slišali vse promenadne gizdaline, ki so uživali pri dogodku, potem bi dobili pravi pojem o njihovi kulturnosti...

Zabrnel je avto. Poklicali so ga, da bi gospo Povečerjilačno in njenega ljubega kužka odpeljal domov. Preplašeno mater in Matica s Čuvajem pa je odvedel stražnik na stražnico, kjer so ju zaslili in vse zapisali.

Po zaslišanju sta vsa poklapana odšla proti Podrožniku. Tam je imel stric Anton svojo novo vilo. Mati še ni bila v novi hiši, zato je morala povprašati. Bila je to lepa zgradba, najlepša med vsemi v tistem delu mesta, če ne celo v vsem mestu. Mati in Matic se nista mogla načuditi razkošni krasoti hiše in vrta. Na vrtu so bile lepe cvetlične grede, med gredami pa so vodile bele steze. Lepotično grmovje, vrtnice in nageljni vseh barv in vonjav so se vrstili tu v lepem redu. Tu je žuborel umetno izpeljan potoček. Izlival se je v štirioglat bazen sredi vrta. Sredi bazena je stal bronast kip dečka, ki je ujel ribo. Iz ust ribe brizgajo v lepih lokih trije tanki curki vode. Na vodi plava lokvanj. — Vse je razodevalo, da vlada v hiši blagostanje. Vse je bilo tako čisto in lepo, da bi človek hodil le po prstih in si ne bi upal ničesar se dotakniti.

Mati in Matic sta si nekaj časa ogledovala vse to. V hišo si nista upala vstopiti. Na vratih je bil namreč nabit napis: »Pozor! Hud pes!« Gori, v prvem nadstropju je bilo eno okno odprto in iz sobe se je slišalo govorjenje in rožljanje posode in pribora.

Zdajci je Čuvaj zalajal.

V oknu v prvem nadstropju se je pokazal deški obraz. »Kaj pa želite?«

»Prosim,« je rekla mati, »midva sva Siromakova iz Revne vasi. Ne upava si v hišo radi psa. Saj si ti Dobrodelov, ali ne?«

Na te besede se je pokazala na oknu moška postava. Debel gospod, gladko obrit in počesan. Imel je polna usta jedi.

»O, glej jo no! To je pa naša Ana! Stopita no gor!«

»Če naju ne bo pes.«

Gospod Dobrodel se je prisiljeno nasmehnil.

Ne bo vaju ne! Kar vstopita! He, he, he.« In služkinji je velel, naj gre odpirat vrata stanovanja.

Previdno sta stopila v vežo. Tam je bilo sicer nekoliko temačno, a moglo se je videti, da je tudi tu vse v blesku. Stene so bile obložene z belim marmorjem. Položne stopnice, pregrnjene po vsej dolžini s preprogo, so slonele na mogočnih stebrih iz črnega in gladko brušenega kamna. Samo razkošje.

Služkinja ju je čakala v odprtih vratih v stanovanje in je materi odvzela jerbas in cajno. Predsoba je bila mehko pregrnjena. Na obeh straneh bela vrata v sobe in druge prostore. Peljaja ju je v jedilnico, kjer je bila zbrana vsa družina pri obedu.

Anton Dobrodel je pozdravil sestro in Matica ter jima predstavil svoja sinova. Tudi gospa Dobrodelova je ljubeznivo sprejela svakinjo in Matica, ki ga doslej še ni videla. Mati se je boječe ozirala po sobi.

»Kje pa imate tistega psa, ki pravi napis, da je tako hud?«

Vsi so se zasmejali, Fred pa je pojasnil:

»Tista tabla je samo zaradi beračev. Psa še nimamo ne.«

Oče je ošvrknil sina z ostrim pogledom. Ta pa se ni zmenil in je stopil k Maticu.

»Torej ti si tisti Matic! Midva bova odslej ne samo sorodnika, ampak tudi prijatelja, kaj ne? — Ja kakšen pa si? Saj si ves blaten! Kaj se ti je pa zgodilo?«

»Nesreča se nama je pripetila...« je začela pripovedovati mati.

Vsi so postali pozorni.

»Nesreča? Kakšna pa?« je raztreseno spraševal gospod Dobrodel. »Hudega pač ni bilo, ko sta še tu živa in zdrava. Sicer nam bosta pa o tem pozneje pripovedovala. Zdaj bomo jedli. Sedite k mizi! — Agata! Agata! — Mici, pokličite Agato iz kuhinje!«

Gospa Dobrodelova je postavila na mizo še dva krožnika.

»Prosim, izvolite si postreči z juho!«

Med vrati se je pokazala kuharica Agata.

»Goste imamo, Agata. Pripravite še kaj za na mizo. Gotovo sta zelo lačna.«

»Lahko pripravim ocvrto teletino, ali palačinke, ali pečenjak, salato...«

»Dobro, ocvrte teletino, pripravite salato in prinesite iz kleti še dve butilki! Pa hitro!«

Tako je veleval gospod Dobrodel. Potem je morala mati pripovedovati storijo z Aleksandrove ceste. Povedala je tudi, kako so ju zaslišali in zapisali na stražnici.

»To kar našemu očetu prepustite!« je rekel Fred. »On zna dobro zamazati in zagladiti vsak konflikt z oblastmi. Le zanesita se!«

Spet je gospod Dobrodel grdo pogledal sina. Hugo pa je svojega brata tožil:

»Glej, mami, že spet pravi 'oče'. Kakor kak pastir.«

Maticova mati je nekam v zadregi pripomnila:

»Po gosposko se reče 'papa', ali ne?«

»Veste teta,« je pojasnjeval Fred, »papa' ni več moderno, 'oče' se jim pa zdi sploh zoper vsako spoštovanje. Zdaj, pravijo, se po novem kliče 'očka'. Meni se to že preneumno zdi. 'Oče, očka, ata, papa', to je pač vseeno. Meni še najbolj ugaja po domače: 'oče'. Če komu to ni prav, je to že oslarija.«

Gospa Dobrodelova je zmajala z glavo.

»Kako se pa izražáš, Fred! Saj nisi za med spodobne ljudi!«

Maticu je bilo mučno. Ni vedel, kako bi se pri jedi držal, da bi bil prav. Kakor je videti, gledajo ti ljudje na vsako malenkost. Od njegovega zadržanja pa zavisi nekaj važnega. Roka se mu je tresla, ko je zajemal. Ni se mu posrečilo, da bi mogel jesti z obema rokama, kakor Dobrodelovi. Prekladal je nož in vilice z desne v levo in nazaj. Mati mu je stopila na nogo. To je pomenilo, da se ne spodobi več vzeti. Še bolj se je zmedel. Zdelo se mu je, da vsi gledajo vanj. Zarezal je v meso, a tako nerodno, da se mu je izmuznilo iz krožnika in mu padlo na kolena in na tla. Čuvaj je urno hlastnil po njem.

Oh, ta smola...

D. Pavlovič, Ljubljana.